אויס . . .

סימאַר שטוקער האָט זיך אויפגעהערט גאָלן, ווען ער האָט איינגעזען, אַז פֿאַר אים האָט זיך געענדיקט דער גרעסטער פֿאַרגעניגן אין זיין לעבן — די נסיעות קיין אייראָפּע.

דאָס פֿאַרקויפֿן און פֿאַרריכטן זייגערלעך, קייטעלעך, און האַנט־רימענדלעך אין זיין שמאָלן געשעפֿטל אין אַ שטעטל אין ניו דזשוירזי, איז פֿאַר סימאַר שטוקער געווען אַ מין דורכגאַנג־צייט צווישן איין נסיעה און דער אַנדערער, וואָס ער פֿלעגט מאַכן אַלע דריי, פֿיר יאָר, קיין „יוראָפּ". דאָס ריכטיקע לעבן איז געווען זיך גרייטן צו דער רייזע, איינקויפֿן מתנות פֿאַר דער שוועסטער, פֿאַר אַ האַלבער שטאָט מומעס, פֿעטערס, שוועסטערקינדער און זייערע משפּחות. חוץ דעם, איז אין זיין היים־שטאָט, אַגראַדאָווקע, געווען אַ שולע פֿאַר קינדער, און אַ ביבליאָטעק ביי דער שולע, און אין די אינסטיטוציעס איז סימאַר שטוקער געווען זייער אַן אַנגעלייגטער גאַסט, אַן אַמעריקאַנער, וואָס האָט יעדעס מאָל איבערגעלאָזן אַ גאַנצן הונדערטער, און די שולע האָט זיך דעריבער אויסגעצייכנט מיט עשירות קעגן אַלע שולעס פֿון די אַרומיקע שטעטלעך. מען האָט זי גערופֿן „דאָס אַמעריקאַנער קעסטקינד". ווער קען זיך גלייכן צו אַגראַדאָווקע?

איינגעקויפֿט די מתנות האָט זיי סימאַר שטוקער איינגעפּאַקט אין גרויסע לעדערנע טשעמאָדאַנעס, קליידער באַזונדער, כלים באַזונדער, און פֿאַרריכטע זייגערלעך, אָפּגעטיילט אין אַ קעסטעלע. הכלל, אין פּאַקעווען מתנות פֿאַר „יוראָפּ" איז ער געווען אַ ספּעציאַליסט. אַלץ געבראַכט גאַנץ, אַפֿילו ניט צעקנייטשט. דאָס פּאַקעווען די מתנות האָט געדויערט אַ שיינע פּאָר וואָכן, די שטוב ביי סימאַר שטוקער האָט אויסגעזען, ווי אַ וואָקזאַל, אָבער וועמען אַרט עס? אדרבא, דאָס איז אַ שטיק פֿאַרגעניגן, אַ מין באַזונדערער ערב יום טוב.

אַרויסגעפֿאָרן אויף דער רייזע איז ער, געוויינלעך, זומער, ווען די זייגערלעך גייען ניט אַזוי האַסטיק, דער עולם וואַלגערט זיך אויפֿן גראָז אויף די וואַקאַציעס, און קוקט ניט צופֿיל ווי שפּעט עס איז.

זיין געהילף אין געשעפֿט, דזשעק, וואָס האָט אויסער זייגער־מאַכעריי געהאַט נאָך אַ פּרנסה, אַ פֿאַרדינסטל — זינגען ביי אַ חזן ימים טובים און דערפֿאַר באַקומען הונדערט און פֿופֿציק דאָלער אַ יאָר, — דזשעקן זאָגט ער אַן פֿאָרן אָוועקפֿאָרן:

— זאָלסט ניט פֿאַרזינגען די ביזנעס, אַ גאַנץ יאָר איז ניט יום טוב.

אין דער צייט, ווען עס האָבן זיך געפּאַקעוועט די טשעמאָדאַנעס אויף פֿאָרן קיין אַגראַדאָווקע, און די שטוב האָט אויסגעזען, ווי אין אַ וואָקזאַל, איז סימאַר אין געשעפֿט געווען באַזונדערס אויפֿגעלייגט. אַז עס קומט אַריין אַ „ביטערער קאַסטאָמער", דרייט די זייגערלעך, פּרובירט די קייטעלעך, דינגט זיך אויפֿן פּרייז, און גייט אין דער לעבער אַריין — שטייט

זיך סימאַר שטוקער אויפגעהייטערט און דער גאַנצער ענין הויבט אים ניט אָן צו אַרן. מיט לייב און לעבן און מיט אַ האַלבער נשמה איז ער שוין אויפן וועג קיין „יוראָפּ". ער פאַרדרייכערט אַ סיגאַרעט, ענטפערט דעם „ביטערן קאַסטאַמער" מיט איין וואָרט אויף צען, און אין מיטן דעריבער, ווייל ער איז טאַקע מער אויפן וועג, ווי אין געשעפט, גיט ער זיך אַזוי אַ פרעג:

— פון וואַנען שטאַמט איר? וואו זיינט איר געבוירן געוואָרן? אפשר קלייבט איר זיך קיין „יוראָפּ"?

עס טרעפט אַז דער „ביטערער קאַסטאַמער" ווערט מיט סימאַר שטוקער גאַנצע מחותנים. אַמאָל ווייזן זיי זיך אַרויס פאַר לאַנדסלייט אָדער פאַר תלמידים פון איין ישיבה, צי גאָר פאַר שטיקלעך קרובים — און דעמאָלט מאַכט מען דעם מסחר „אַ גראָשן אַרויף, אַ גראָשן אַראָפּ", און פאַרטיק.

אויב דער „ביטערער קאַסטאַמער" איז געווען אַ גוי, קוקט ער אָן דעם ווילדן פאַרקויפער, זעט באַשיינפּערלעך, אַז דער גאַנצער פאַרקויף גייט אים ניט אָן — קויף יאָ, קויף ניט — קויפט ער.

אין די וואָכן ערב דער נסיעה, איז ביי אים דאָס פאַרקויפן די זייגער־לעך געגאַנגען גרינגער. אָט טאַקע דערפאַר, ווייל ער האָט עס געטאָן „שפּילנדיק". און סימאַר שטוקער האָט געלערנט דערפון אַ פּרשה פּסיכאָ־לאָגיע: אַ קונה האָט ליב, אַז מען קוקט אויף אים ניט. אַ קונה האָט ליב, אַז מען דאַרף אים אויף כּפּרות. און דעמאָלט איז ער אַ מענטש.

סימאַר שטוקערס אָנקומען קיין אַגראַדאָווקע איז געווען אַ גרויסע געשעעניש, פאַר אים אַליין, פאַר דער שוועסטער און פאַרן גאַנצן שטעטל. ערשט דעמאָלט אין אַגראַדאָווקע האָט ער געפילט, אַז אַמעריקע איז אַ גרויסע און מעכטיקע מדינה, וואָס די גאַנצע וועלט האָט פאַר איר דרך ארץ.

ברענגען אים פון דער באַן־סטאַנציע אַהיים איז געווען די חזקה פון שלום משהן, דעם עלטסטן בעל־עגלה פון שטעטל. ער פלעגט סימאַרן זאָגן „דו" נאָך פון די אַמאָליקע יאָרן, ווען סימאַר שטוקער האָט זיך יינגלווייז נאָכגעיאָגט נאָכן וואָגן און שלום משה פלעגט אים אָוועקטרייבן מיט דער בייטש. שלום משה, וואָס איז דער ערשטער זוכה געווען באַגעגענען דעם אַמעריקאַנער, האָט זיך געפרעגט אויפן פּרעזידענט, צי איז ער נאָך אַלץ גוט צו יידן, און אויסהערנדיק דעם ענטפער, אַז אין אַמעריקע זיינען אַלע גלייך, האָט ער געמאַכט אַ השערה און אַ באַשלוס צוזאַמען:

— גלייך איז מען טאַקע גלייך, פונדעסטוועגן ווערט מען דיך, שימענדל, פאַר קיין פּרעזידענט ניט מאַכן. אַלע מענטשן זיינען גלייך, נאָר דער הינ־קעדיקער הינקט. דערפאַר זיינען די מומעס, די פעטערס, די שוועסטער און די גאַנצע משפּחה געווען אַ סך גלויביקער, ווי שלום משה דער בעל־עגלה. זיי האָט ער דערציילט, אַז אין אַמעריקע איז אַלץ מאַשינאָווע. מצה באַקט אַ מאַשין, חלה פלעכט אַ מאַשין, פּוטער — אַ מאַשין, קעז טריקנט אַ מאַשין, וועש וואַשט אַ מאַשין, אייז פרידט אַ מאַשין, און אַזוי ווייטער. יעדעס מאָל, קומענדיק קיין אַגראַדאָווקע, האָט סימאַר שטוקער

געבראַכט אַ נייע „מאַשין“. די מומעס, אויסגעפּוצט לכבוד דעם גאַסט אין שבתדיקע קליידער, ווישן זיך די ווינקלען פון די מיילער פאַר פאַרוואונדערונג, וואָס עס איז דאָ אַ לאַנד, וואו עס איז לחלוטין קיין ברעקל אַרבעט ניטאָ, ווייל אַלץ מאַכט אַ מאַשין. כדי צו געפינען אַ זכות אויף אַגראַדאָווקע זאָגט איין מומע אָפּ איר פּסוק:

— פונדעסטוועגן קען מען אין אַמעריקע קיין שבת ניט היטן — זאָגט מען — טאָ צו וואָס טויג די מאַשין?

אַט אַזעלכע זייטיקע באַמערקונגען פון אַגראַדאָווקער האָט סימאָר שטוקער איינגעשלונגען אָן אַ טראָפּן עגמת נפש, און פאַרענטפערט זיי מיט אַן אַלגעמיינער תשובה:

— ניטאָ קיין זאַך אויף דער וועלט, וואָס זאָל ניט האָבן קיין חיסרון.

אין בית המדרש האָט דער אַמעריקאַנער גאַסט געקראָגן די שענסטע עליה, טאַקע ששי, און דערפאַר האָט ער אַרומגעקוקט דעם בית מדרש, ווי אַ בעל הבית. געלאָזן געלט אויף פאַרריכטן דעם דאַך, אָדער אויספאַרבן די פענצטער, צי אונטערמויערן דעם אויוון, ווען ניט איז קויפן אַ נייעם האַנט־פאַס ביי דער טיר.

אין דער שולע, „דעם אַמעריקאַנער קעסטקינד“, האָבן די קינדער געזונגען פאַר אים אַ ליד אין כאָר, די לערער האָבן געמאַכט אַ טיי־אָוונט, און גערעדט וועגן אחדות פון יידן איבער דער וועלט.

די דריי וואָכן, וואָס סימאָר שטוקער פלעגט פאַרברענגען אין אַגראַדאָווקע, האָט ער געפילט, אַז ער איז גוט באַוואָרנט אויף דער וועלט: מיט צוויי היימען, איינע דאָ, און איינע אין ניו דזשוירזי. וואָס עס פעלט אים אין איין היים, האָט ער אין דער צווייטער. אמת, דער מהלך צווישן זיי איז אַ ביסל געווען צו ווייט, אָבער דערפאַר איז מען אַ גרעסערער גאַסט, ווען מען מאַכט אַ לענגערע נסיעה.

ווען עס זיינען אינמיטן דער מלחמה אָנגעקומען ידיעות, אַז די דייטשן האָבן פאַרברענט אַגראַדאָווקע, און פון דעם גאַנצן שטעטל איז געבליבן אַ באַרג אַש, און קיין לעבעדיקע נשמה נישט, האָט סימאָר שטוקער ניט געגלויבט און ניט געוואָלט גלויבן. דערנאָך האָט ער אַליין געזען אין דער צייטונג די רשימה פון די עטלעכע מענטשן, וואָס זיינען פון זיין שטאָט לעבן געבליבן. פון זיין משפּחה האָט ער קיין נאָמען ניט געפונען, ערגעץ ווייט אין דער וועלט האָט ער דערפילט אַ ליידיקייט, וואָס ציט זיך צו אים איבער שטעט און ימען און פאַרענדיקט זיך מיט אַ וויטיקדיקער באַגעגעניש אין האַרצן. ביי זיך אין שטוב האָט סימאָר שטוקער דערזען אַ סך זאַכן, וואָס זיינען איבעריק געוואָרן. די גרויסע לעדערנע טשעמאָדאַנעס האָט ער אַראָפּגעטראָגן אין קעלער, און זייער ליידיקע פוסטקייט איז געווען אַ טייל פון דער וויסטער ליידיקייט אין אַגראַדאָווקע. סימאָר שטוקער האָט זיך אויפגעהערט גאָלן, ווי ער איז יאָרן לאַנג געוואוינט געווען יעדן טאָג. מען קען זאָגן, ער האָט פאַרלאָרן די מאָס פון לעבן.

זיין ווייב, גאָסיע, האָט אים דערמאָנט פון צייט צו צייט:

— נעם אַ „שעיוו״, גאָל זיך אָפּ. מענטשן קומען דאָך אַריין אין געשעפט.

סימאָר שטוקער שטעלט זיך קעגן שפּיגל און גאָלט זיך אָפּ. נאָר ער טוט עס, ווייל מענטשן קומען אַריין אין געשעפט. עס איז אַ טייל פון זיין אַרבעט, פון פּאַרקויפן די זייגערלעך מיט די רימענדלעך, אַ טייל פון זיין שמאָלן געשעפטל אין דעם שטעטל אין ניו דזשוירזי. אין זיין זכרון איז געבליבן הענגען אַ נאָמען, וואָס ער האָט אים ניט וואו אַהינצוטאָן — אָג־ראָדאָווקע.

עס לויפט אים דורך דאָס וואָרט גלאָט אַזוי אין מח, ווען ער גייט צו דער אַרבעט, עס כאַפּט זיך אַריין מיט אַ נאָגנדיקער לײדיקייט אין שמאָלן געשעפטל, וואו סימאָר שטוקער זיצט ביי אַ טיש מיט גלעזלעך, שפּאַקטיוועס, ר׳עדלעך. ער דרייט, פּאַרריכט, בלאָזט דורך דינע מעטאַלענע שפּרינג־פעדערן, די זייגערלעך הייבן אָן צו לעבן, קלאַפּן טיק־טאַק, די ווייזערלעך דרייען זיך, מאַכן דעם אָנשטעל, אַז עס איז דאָ אַ מאָס צו זייער גאַנג. נאָר סימאָר שטוקער ווייס — עס איז גאָרניט. ער און זיי וועלן ערגעץ מער ניט קומען. עס איז אַן אויסדאַכטעניש.

אַן אַנדערש מאָל, זיצנדיק ביי דער אַרבעט, דערמאָנט ער זיך פון שלום משהן, דעם אַלטן בעל־עגלה מיטן סקריפּעדיקן וואָגן. ער איז שוין אויך ניטאָ. און אַפילו ווען סימאָר שטוקער זאָל מאַכן אַ נסיעה קיין אייראָפּע, און קומען אויף דער באַן־סטאַנציע, וועט אַפילו ניט זיין ווער עס זאָל אים פירן אויף די חורבות.

נאָוו. 3, 1946